

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาถึงพลวัตทางสังคมของครอบครัวในพื้นที่มรดกโลก ศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพลวัตทางสังคมของครอบครัวในพื้นที่มรดกโลก 2) เพื่อเปรียบเทียบพลวัตทางสังคมของครอบครัวกรณีศึกษาในพื้นที่มรดกโลกของเมืองศรีสะเกษใน ประเทศไทยและเมืองหลวงพระบางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) เพื่อจะศึกษาแนวทางการพัฒนาที่เน้นวิถีชีวิตของคนในครอบครัวในพื้นที่มรดกโลก โดยใช้แนวคิดพลวัตทางสังคม ครอบครัว พื้นที่มรดกโลก และทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนการเงินและ ทุนสัญลักษณ์ มาเป็นกรอบคิดและประยุกต์แนวคิดดังกล่าวให้เห็นถึงเงื่อนไขที่เกิดขึ้นอย่างมีพลวัต

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม โดยเป็น การศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใน 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ช่วงระหว่างเป็นพื้นที่มรดกโลก และช่วงเกิดการเปลี่ยนแปลง นโยบายรัฐในพื้นที่มรดกโลก หน่วยในการวิเคราะห์ของการศึกษาคือครอบครัวของกลุ่มอาชีพ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา / สังคโลก กลุ่มเครื่องทอง / เครื่องเงิน กลุ่มแปรรูป ผลิตภัณฑ์จากตอไม้ / แกะสลักไม้ และกลุ่มเลี้ยงช้าง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง กลุ่มอาชีพละ 3 ครอบครัว รวมทั้งสิ้น 30 ครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะเด่นของครอบครัวในพื้นที่มรดกโลกศรีสขนาลัย คือ มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการผลิตเพื่อใช้เป็นการผลิตเพื่อขาย และปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่แสดงความเป็นมรดกโลกไปเป็นการผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอย โดยเน้นตลาดภายนอกชุมชน และเกิดการพัฒนาความสัมพันธ์แบบเครือข่ายไปสู่ความสัมพันธ์ในรูปแบบนายจ้างกับลูกจ้าง และเป็นเครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ ซึ่งมีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภายในกลุ่มอาชีพ

ในขณะที่ ลักษณะเด่นของครอบครัวในพื้นที่มรดกโลกหลวงพระบาง คือ ลักษณะการผลิตเป็นการผลิตเพื่อขายภายในชุมชนเป็นหลัก และเพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นสินค้าของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว โดยลักษณะความสัมพันธ์เป็นแบบเครือข่าย และมีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภายในกลุ่มครอบครัวและเครือข่าย

พลวัตทางสังคมของครอบครัวในพื้นที่มรดกโลกศรีสขนาลัยและหลวงพระบางมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัว อันได้แก่ รูปแบบครอบครัว ที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน และโครงสร้างอำนาจในครอบครัว แต่มีประเด็นความแตกต่างของทั้งสองพื้นที่ คือ นโยบายของรัฐในประเทศไทยที่มีต่อพื้นที่มรดกโลกในช่วงเวลาต่างๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทุกระดับตั้งแต่ระดับปัจเจกชนจนถึงความสัมพันธ์ในกลุ่มทางสังคม ในขณะที่นโยบายรัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่มีต่อพื้นที่มรดกโลกในช่วงเวลาต่างๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับปัจเจกชนในเรื่องการยอมรับสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถเท่านั้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาที่เน้นวิถีชีวิตของคนในครอบครัวพื้นที่มรดกโลกในระดับประเทศ มี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การมุ่งเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพต่างๆ ซึ่งเป็นทุนทางกายภาพ 2) การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย 3) การส่งเสริมศักยภาพของครอบครัวให้เป็นฐานระบบเศรษฐกิจแบบไม่เป็นทางการ 4) และการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางสังคม 5) การพัฒนาทุนวัฒนธรรม และ 6) การพัฒนาทุนการเงิน

This thesis was the comparative study of the Social Dynamics of family in World Heritage sites of Thailand and Lao People's Democratic Republic. The main objectives of this study were : 1) To study the social dynamics of family in two World Heritage sites. 2) To compare the social dynamics of the two case studies in World Heritage sites; Sri Satchanalai, Thailand and Luang Pra Bang, Lao People's Democratic Republic. 3) To study the family life cycle development in World Heritage sites. The important concepts adopted in this thesis were social dynamics, family, capital in terms of social, cultural, financial and symbolic capital.

Qualitative research technique was applied by using in-depth interview, both participant and non-participant observation and focus group discussion. Family was unit of analysis which focussed on family life cycle changes over three periods of time namely: before the inscribed of World Heritage site, during the implementation of World Heritage site and government policies change toward World Heritage site. Five types of family work were textile, earthenware and celadon, silverware and ancient gold, handicraft and merhood. The total samplings size was 30 families including 3 families from each group.

The results of the study were: the remarkable of the families in Sri Satchanalai were mode of production changes, based characteristics on market oriented by modification of the heritage products for utilized purposes. Family relations were changed from kinship to wage relationships and further to work network by knowledge transfer among group members.

Whereas the main aspects of families in Luang Pra Bang were sale of products at community level by modify the products as souvenirs. Their family relations were still kinship relation and also transferred the knowledge only among their family members.

The similarity of Sri Satchanalai and Luang Pra Bang families were no family structure changes in both countries. While the differentiation of two countries were family change, caused by Thai government's policies on individual and social relationships, whereas there was some changes in achieved status in Luang Pra Bang, Lao People's Democratic Republic.

Furthermore, there were 6 guidelines for the macro development of family lifecycle in World Heritage sites, 1) to emphasize on infrastructure development as physical capital 2) to develop the various occupational networks 3) to promote on family potential in term of the informal economic sector 4) to develop social capital 5) to develop cultural capital and 6) to develop financial capital.